

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง “บทบาทของปราชญ์ชาวบ้านในการพัฒนาชนบทตามแนววิถีชุมชนเชิงพุทธ ในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนใต้” ครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัย โดยมีลำดับดังนี้

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

๓.๒ ผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัย

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “บทบาทของปราชญ์ชาวบ้านในการพัฒนาชนบทตามแนววิถีชุมชนเชิงพุทธ ในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนใต้” ครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) จำนวน ๓๓ รูป/คน จากนั้นนำมาสังเคราะห์เป็นรูปแบบเบื้องต้น (Basic Model) ก่อนที่จะนำเสนอกรรมการที่ปรึกษาเพื่อให้คำชี้แนะ แล้วนำเสนอต่อเวที การสนทนา กลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussions) เพื่อยืนยันรูปแบบให้มีความสมบูรณ์ สุดท้ายนำรูปแบบที่ได้นำเสนอต่อเวทีประชาพิจารณ์ (Public Hearing) เพื่อหาข้อสรุปและข้อเสนอแนะในการปรับปรุง รูปแบบ รูปแบบในการพัฒนาชนบทตามแนววิถีชุมชนเชิงพุทธในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนใต้ให้เป็นมาตรฐาน ก่อนที่จะนำเสนอผลงานวิจัยต่อสาธารณะในลำดับต่อไป

๓.๒ ผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่องนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ได้กำหนดขอบเขตของผู้ให้ข้อมูลหลักที่อยู่ในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนใต้ ๓ จังหวัดได้แก่ สุรินทร์ บุรีรัมย์ และศรีสะเกษ ซึ่งเป็นผู้นำชุมชนหรือผู้มีบทบาทในการพัฒนาชนบท เป็นปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน ๓๓ รูป/คน โดยการเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง (Purposive Selection)

ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยใช้การเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) จำนวน ๓๓ รูป/คน ประกอบด้วย

ก.กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิผู้ให้ข้อมูลในเชิงวิชาการและการประยุกต์หลักทาง

พระพุทธศาสนา ประกอบด้วย

๑. พระธรรมโมลี,ดร. เจ้าคณะจังหวัดสุรินทร์ รองอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์
๒. พระศรีคัมภีรญาณ,รศ.ดร. รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๓. พระศรีวิสุทธิคุณ,ดร. ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์สุรินทร์
๔. พระมหาไชว์ ทสสนิโย,ดร. ผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๕. พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส,รศ.ดร. ผู้อำนวยการสถาบันภาษา
๖. ดร.วันชัย สุขตาม อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

ข. กลุ่มปราชญ์ชาวบ้านและเครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน

๗. พระอาจารย์คำสิงห์ ไชรตโน วัดป่าบ้านหนองสระ ต.โนนขวาง อ.บ้านด่าน จ.บุรีรัมย์
๘. พระครูศรีปัญญาวิกรม เจ้าอาวาสวัดบ้านด่าน อ.บ้านด่าน จ.บุรีรัมย์
๙. พ่อคำเตื่อง ภาษี สถาบันพื้นฟูภูมิปัญญาไท อ.แคนดง จ.บุรีรัมย์
๑๐. พ่อผาย สร้อยสระกลาง ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนกลุ่มอีโต้้น้อย อ.ลำปลายมาศ จ.บุรีรัมย์
๑๑. พ่อสุทธินันท์ ปรัชญพฤทธิ มหาชีวลัยอีสาน อ.สตึก จ.บุรีรัมย์
๑๒. นายไพรัตน์ ชื่นศรี ศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านแสงจันทร์ อ.สตึก จ.บุรีรัมย์
๑๓. แม่สำราญ โกยรัมย์ ประธานเครือข่ายผู้พึงรายการวิทยุพระพุทธศาสนา เพื่อพัฒนาชุมชน อ.กระสัง จ.บุรีรัมย์
๑๔. นางสาวสุวิภา นุกิจรัมย์ ผู้ประสานงานเครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านจังหวัดบุรีรัมย์
๑๕. นายสัญญา สาสิวรรณ อดีตครูใหญ่ โรงเรียนบ้านโคกกราด อ.ห้วยราช จ.บุรีรัมย์
๑๖. นายวิชัย ทิมอนรัมย์ ประธานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนบ้านโคกกราด อ.ห้วยราช จ.บุรีรัมย์
๑๗. ผู้ใหญ่วิศิษฐ์ อิ่มสำราญ ผู้ใหญ่บ้านสวายสอ อ.กระสัง จ.บุรีรัมย์
๑๘. นายวิชเรนทร์ สุตนนท์ ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านสวายสอ อ.กระสัง จ.บุรีรัมย์
๑๙. นายธน สัมครสมาน คณะกรรมการหมู่บ้านโคกกราด อ.ห้วยราช จ.บุรีรัมย์
๒๐. นายไพรัตน์ ชื่นศรี ศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านแสงจันทร์ อ.สตึก จ.บุรีรัมย์
๒๑. นายควร พรหมนัส ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน อ.สตึก จ.บุรีรัมย์
๒๒. นายโกศล หมายทอง มะเมียง อ.ปราสาท จ.สุรินทร์
๒๓. นายนวล อินทสุข ศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านหนองกราด อ.ละหานทราย จ.บุรีรัมย์
๒๔. นางสาวพลีขวัญ พูลลาภ ศูนย์เรียนรู้ชุมชนศิระะอโศก อ.กันทรลักษ์ จ.ศรีสะเกษ
๒๕. นายสมาน พันธวิไล ศูนย์วิสาห์กิจชุมชนตำบลละทาย อ.กันทรารมณย์ จ.ศรีสะเกษ

๒๖. นายธัญญ์ งามแสง แปลงสาธิตเกษตรผสมผสานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
อ.อุทุมพรพิสัย จ.ศรีสะเกษ

๒๗. นายเฉลียว จันครา ศูนย์สาธิตเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง
อ.อุษัณธ์ จ.ศรีสะเกษ

๒๘. จ.ส.อ.วิชาพร พินธุรักษ์ ชุมชนบุญนิยมสุรินทร์โอศก อ.เมือง จ.สุรินทร์

๒๙. นายโกศล หมายทอง มะเมียง อ.ปราสาท จ.สุรินทร์

๓๐. นายอารติ แสงอุบล ศูนย์เครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือก อ.เมือง จ.สุรินทร์

๓๑. นายอภิวัดน์ ขาวสวน ศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน อ.จอมพระ จ.สุรินทร์

๓๒. นายสุพน ร่วมคิด ศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน อ.สนม จ.สุรินทร์

๓๓. นายนิยม จิตระดิษฐ์ เครือข่ายพ่อบุญอยู่ สุนทรชัย บ้านทับกระเป๋ อ.เมือง
จ.สุรินทร์

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยในเรื่องนี้ ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือในการ
เก็บรวบรวมข้อมูลการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยมีขั้นตอน ลักษณะและการตรวจสอบเครื่องมือมี
รายละเอียด ดังนี้

๑. ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือแบบสัมภาษณ์

๑) ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาชนบทจากเอกสารและผลงานการ
วิจัย

๒) กำหนดกรอบ แนวคิด ในการสร้างเครื่องมือการวิจัย

๓) กำหนดวัตถุประสงค์ในการสร้างเครื่องมือการวิจัยโดยขอคำปรึกษาจากอาจารย์ที่
ปรึกษาวิทยานิพนธ์

๔) สร้างเครื่องมือ

๕) นำเสนอร่างเครื่องมือการวิจัยต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญเพื่อ
ตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข

๖) ปรับปรุงแก้ไข

๗) จัดพิมพ์แบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์ และนำไปใช้จริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่ม
ตัวอย่าง

๒. ลักษณะของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เป็นเครื่องมือสำหรับ
การศึกษาเชิงคุณภาพผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์เพื่อรวบรวมข้อมูลจาก ในการศึกษาวิจัยเรื่องนี้เป็น
งานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-
depth interview) ผู้ให้ข้อมูลหลักที่อยู่ในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนใต้ ๓ จังหวัดได้แก่
สุรินทร์ บุรีรัมย์ และศรีสะเกษ ซึ่งเป็นผู้นำชุมชนหรือผู้มีบทบาทในการพัฒนาชนบท เป็นปราชญ์
ชาวบ้าน จำนวน ๓๓ รูป/คน โดยการเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง (Purposive Selection)

๓. การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเรื่องนี้ ประกอบด้วยเครื่องมือสำหรับการศึกษาค้นคว้า ผู้วิจัยได้ดำเนินการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยตามขั้นตอนดังนี้

๑. ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบเครื่องมือที่สร้างไว้ (Face Validity : ความตรงเชิงพื้นผิว)

๒. หาความเที่ยงตรง (Validity) โดยการนำแบบสัมภาษณ์สร้างเสร็จเสนอประธานและกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบและนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม จำนวน ๕ รูป/คน ประกอบด้วย

๑) พระศรีคัมภีร์ญาณ,รศ.ดร. รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒) พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส,ดร. ผู้อำนวยการสถาบันภาษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๓) รศ.ดร.อภิรักษ์ จันทะนี ผู้ทรงคุณวุฒิประจำ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๔) นอ.ดร.นภัทร แก้วนาค อาจารย์อาวุโสฯ ประจำวิทยาลัยการทัพอากาศ กรมยุทธศึกษาทหารอากาศ

๓. นำแบบสัมภาษณ์ที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบและจัดพิมพ์แบบสัมภาษณ์เป็นฉบับสมบูรณ์ เพื่อใช้ในการวิจัย

๔. นำเครื่องมือที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขแล้วไปเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ครั้งนี้

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยเรื่องนี้ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยมีวิธีการและขั้นตอน ดังนี้

๑. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับวิถีชุมชนและการพัฒนาชนบท ได้แก่ แผนยุทธศาสตร์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นโยบายและแผนการบริหาร เอกสารการประชุมสัมมนา และเว็บไซต์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

๒. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลักที่อยู่ในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนใต้ ๓ จังหวัดได้แก่ สุรินทร์ บุรีรัมย์ และศรีสะเกษ ซึ่งเป็นผู้นำชุมชนหรือผู้มีบทบาทในการพัฒนาชนบทเป็นปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน ๓๓ ท่าน โดยการเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง (Purposive Selection) มีขั้นตอน ดังนี้

๒.๑ ขอหนังสือจากภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ลงนามโดยผู้อำนวยการโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ ส่งไปถึงผู้ให้ข้อมูลหลัก พร้อมทั้งแนบบคำถามในการสัมภาษณ์ไปด้วย เพื่อให้ผู้ให้

ข้อมูลหลัก เข้าใจประเด็นของข้อความ และเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการเตรียมความพร้อมในการให้สัมภาษณ์

๒.๒ ดำเนินการสัมภาษณ์ โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) จากผู้ให้ข้อมูลหลักที่อยู่ในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนใต้ ๓ จังหวัดได้แก่ สุรินทร์ บุรีรัมย์ และศรีสะเกษ ซึ่งเป็นผู้นำชุมชนหรือผู้มีบทบาทในการพัฒนาชนบท เป็นปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน ๓๓ รูป/คน มีการบันทึกเทปและจดบันทึกโดยใช้เวลาการสัมภาษณ์แต่ละท่านไม่น้อยกว่า ๓๐ นาที

๗.๔.๓ การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับผู้ให้ข้อมูลหลักที่เป็นผู้นำชุมชนหรือผู้มีบทบาทในการพัฒนาชนบท ในกลุ่มขนาดเล็ก ๖ – ๘ คน โดยการเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักแบบเจาะจง (Purposive Sampling) มาอภิปรายโต้ตอบแสดงความเห็น/เล่าเรื่องประสบการณ์ ตามประเด็นที่ผู้ดำเนินการสนทนา (Moderator) กำหนดขึ้นมาอย่างเจาะจงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย มีขั้นตอนดังนี้

๑. ขอนหนังสือจากภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ลงนามโดยผู้อำนวยการโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์เพื่อเชิญผู้นำชุมชนหรือผู้มีบทบาทในการพัฒนาชนบท ในกลุ่มขนาดเล็ก ๖ – ๘ รูป/คน โดยการเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักแบบเจาะจง (Purposive Selection) โดยมีแนวคำถามสำหรับการสนทนากลุ่มแนบไปด้วยซึ่งครอบคลุมในประเด็นหลักของการวิจัย ได้แก่ ๑) มโนทัศน์/ประเด็นศึกษา (Concepts) ๒) คำถาม/ประเด็นสนทนา (Questions) ๓) รายการเพื่อซักถามต่อ (Probes) เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลหลัก เข้าใจประเด็นของข้อความ และเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการเตรียมความพร้อมในการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

๒. ดำเนินการการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) จากผู้ให้ข้อมูลหลักคือผู้นำชุมชนหรือผู้มีบทบาทในการพัฒนาชนบท โดยใช้สถานที่ที่พิจารณาเห็นว่ามีความเหมาะสมแก่การจัดการสนทนากลุ่ม มีการบันทึกเทปและจดบันทึก ในการใช้เวลาดำเนินการการสนทนากลุ่มนั้นใช้เวลาไม่เกิน ๑ ชั่วโมง ๓๐ นาที หรือตามความเหมาะสม

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยเรื่องนี้ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) เพื่อจัดหมวดหมู่ของเนื้อหา (Category) แล้วนำมาสังเคราะห์เชิงระบบ (Systematic synthesis) เพื่อหาประเด็นร่วมหรือประเด็นหลักและอธิบายเนื้อหา